

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งต่อการซื้อขายแบบมีข้อตกลงในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะสำคัญของเครือข่ายสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งทั้งด้านโครงสร้าง การบริหาร บทบาท และการสนับสนุนสมาชิกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสหกรณ์ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งต่อการซื้อขายแบบมีข้อตกลงในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ 3) ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำการซื้อขายแบบมีข้อตกลงกุ้งเข้าจดทะเบียนเพื่อทำการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย และ 4) ศึกษาความเป็นไปได้ในการทำการซื้อขายแบบมีข้อตกลงการซื้อขายภายในประเทศ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 คน

ผลการวิจัยพบว่าตั้งแต่ปี 2548 ถึง 2550 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้ง 6 แห่ง (ซึ่งต่อมาได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้ง) มีจุดมุ่งหมายในการทำสัญญาซื้อขายแบบมีข้อตกลงกับบริษัทห้องเย็น โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและเงินกู้จากสถาบันการเงินของรัฐบาล ซึ่งมีธนาคาร SME ธกส. และออมสิน เข้าร่วมอนุมัติการให้เงินกู้ตามโครงการสามประสาน โดย SME จะอนุมัติการกู้เงินให้กับสหกรณ์เพื่อใช้เป็นทุนในการดำเนินงาน ธกส.จะอนุมัติการกู้เงินให้กับสมาชิกสำหรับการผลิต และ ออมสินจะอนุมัติเงินกู้เพื่อให้สมาชิกในการเปลี่ยนเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์เพื่อลดต้นทุนการผลิต ทั้งนี้ SME ได้นำร่องอนุมัติเงินกู้ให้สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งลุ่มน้ำท่าจีน และเป็นสหกรณ์เดียวที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้ดังกล่าว

ระหว่างปี 2549 – 2550 สหกรณ์และเครือข่ายสหกรณ์ได้ทำสัญญาซื้อขายแบบมีข้อตกลง ผลจากการทำสัญญาฯ พบว่า สหกรณ์ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำท่าทอง และลุ่มน้ำจันทบุรีสามารถขายกุ้งได้สูงกว่าราคาตลาดประมาณร้อยละ 22 เนื่องจากลักษณะการทำสัญญาเป็นการกำหนดราคาคงที่ตลอดอายุสัญญา แต่ต่อมามีเพียงสหกรณ์ลุ่มน้ำท่าทองเพียงแห่งเดียวที่สามารถส่งกุ้งได้ครบตลอดอายุของสัญญา ต่อมาเครือข่ายสหกรณ์ได้มีข้อตกลงที่จะเปลี่ยนการกำหนดราคาขายมาเป็นราคาตลาดเพราะเห็นว่าราคากุ้งมีแนวโน้มทรงตัวในระดับสูง แต่ด้วยความไม่เข้าใจกันระหว่างสหกรณ์กับบริษัทห้องเย็นทำให้มีการยกเลิกสัญญาฯ ก่อนกำหนดเวลา

ด้านการกำหนดโครงสร้าง การบริหาร บทบาท และการสนับสนุนสมาชิก เครือข่ายสหกรณ์ พบว่าโครงสร้างการบริหาร มีลักษณะการรวบอำนาจไว้ที่ประธานและ คณะกรรมการบางคนมากเกินไป ซึ่งถือเป็นการผิดหลักการในการบริหารงานสหกรณ์ที่ คณะกรรมการต้องรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย การวิจัยยังพบว่า เครือข่ายสหกรณ์ขาดองค์ประกอบในการสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองหลายประการ โดยเฉพาะการไม่คำนึงถึงหน่วยชีวิตหรือสมาชิกซึ่งเป็นหัวใจสำคัญต่อการดำเนินงาน สหกรณ์มุ่งหารายได้กับสมาชิกมากกว่าการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมเข้ามา ร่วมในกำหนดเป้าหมายกับสหกรณ์

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการทำตลาดข้อตกลงการซื้อขายภายในประเทศ พบว่าการทำข้อตกลงกับบริษัทห้องเย็นมีความเป็นไปได้มากกว่า เพราะสรรพสินค้า ภัตตาคาร และร้านอาหารทะเล มีการสั่งซื้อเป็นรายวัน และรายสัปดาห์ในปริมาณที่ไม่มาก พอ และมีค่าใช้จ่ายในการขนส่งที่สูงขึ้น อีกทั้งขั้นตอนและระเบียบในการรับสินค้าของแต่ละ แห่งมีความยุ่งยากซับซ้อน ทำให้มีความเสี่ยงที่อาจถูกปฏิเสธการสั่งซื้อได้ง่าย และที่สำคัญคือระยะเวลาการชำระเงินที่กำหนดไว้ประมาณ 14-21 วันถือว่านานเกินไป แตกต่าง จากการซื้อขายแบบมีข้อตกลงกับห้องเย็น ที่เป็นการซื้อล่วงหน้า การรับซื้อเป็นไปตาม ข้อกำหนดที่เคยปฏิบัติ มีการตรวจสอบคุณภาพที่ปากบ่อ หากกุ้งไม่ได้มาตรฐานก็สามารถส่ง ขายแพได้ทันที ส่วนระยะเวลาการชำระเงินบริษัทห้องเย็นกำหนดไว้ 5-14 วันเท่านั้น

สำหรับการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดข้อตกลงกุ้งเข้าจดทะเบียน เพื่อทำการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย พบว่า ความคิดเห็นส่วน หนึ่งของผู้บริหารบริษัทห้องเย็น ไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว เนื่องจากการซื้อขายใน ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเน้นไปที่การซื้อขายในรูปแบบกระดาษของนักเก็งกำไร ในส่วน ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง มีความเห็นด้วย เพราะทำให้ทราบราคาขายที่แน่นอน ก่อนที่จะมีการเลี้ยงกุ้ง แต่ได้ตั้งข้อสังเกตว่าหากกุ้งที่เลี้ยงไม่ได้ขนาดหรือไม่ได้ตามจำนวนที่ กำหนดย่อมส่งผลให้เกษตรกรส่งมอบกุ้งไม่ได้ตามสัญญา แต่เห็นว่าแนวทางดังกล่าว เหมาะสมกับการดำเนินงานรูปแบบสหกรณ์ที่สามารถบริหารจัดการได้ ในส่วนความคิดเห็น ของผู้บริหารตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ายอมรับว่าการนำสินค้าเกษตรล่วงหน้าเข้าจดทะเบียนนั้นเพื่อเป็นการสะท้อนด้านราคา และป้องกันความเสี่ยงให้กับเกษตรกรและบริษัท ห้องเย็น จึงอาจมีการเก็งกำไรเกิดขึ้นได้ แต่สามารถสร้างความโปร่งใสและเป็นธรรม ที่ผ่าน มาพบว่า กุ้งไม่สามารถนำเข้าจดทะเบียนได้ด้วยเหตุผล คือ การกำหนดมาตรฐานคุณภาพการ รับซื้อ ราคาอ้างอิงที่จะนำมาใช้เป็นราคายุติสุดท้ายขึ้นอยู่กับห้องเย็นหรือบริษัทผู้รับซื้อ ซึ่ง

ยังไม่มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามากำหนดราคารามาตรฐาน และกึ่งแต่ละขนาดราคาขายไม่ได้เชื่อมโยงกันอย่างแท้จริงทำให้ต้องกำหนดราคากุ้งทุกขนาด จึงมีความยุ่งยากมากสำหรับการตลาด เช่น ในช่วงหนึ่งตลาดต้องการกุ้งขนาด 50 ตัว/กก. ทำให้ราคากุ้ง 50 ตัว/กก. มีราคาสูงขึ้นมา ในขณะที่ยกกุ้งขนาดอื่นปรับตัวลดลง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งต่อการซื้อขายแบบมีข้อตกลงในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้ง ด้านการแก้ไขปัญหาโครงสร้างการบริหารงาน บทบาทสหกรณ์ และบทบาทสมาชิกสหกรณ์

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการซื้อขายแบบมีข้อตกลงเพื่อการตลาดในประเทศในอนาคต

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการซื้อขายแบบมีข้อตกลงเพื่อการตลาดในต่างประเทศในอนาคต

การนำกุ้งเข้าจดทะเบียนในการตลาด AFET นั้นควรมีแนวทางแก้ปัญหาที่มีด้วยการสร้างระบบการซื้อขายกุ้งให้เกิดความเป็นธรรม ศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างตลาดรอง การนำสินค้าเกษตรเข้าสู่ระบบการซื้อขายล่วงหน้าต้องมีความโปร่งใสและเป็นธรรมให้มีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมความต้องการของลูกค้า ที่จะไม่จำกัดเงื่อนไขหรือวิธีการใดๆ โดยให้กุ้งเป็นสินค้าชนิดพิเศษ ให้มีข้อกำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขของสมาชิกว่าต้องอยู่ในอุตสาหกรรมกุ้ง องค์กรหรือเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในทุกระดับของแนวทางแก้ไขปัญหาภาครัฐจะเป็นส่วนสำคัญในการเป็นตัวกลางในการผลักดันให้เกิดการวางรากฐานการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการสนับสนุนสมาชิกของสหกรณ์อย่างจริงจัง รวมถึงการเสริมสร้างระบบบริหารจัดการภายในสหกรณ์ภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยมุ่งเน้นความโปร่งใส เป็นธรรมและตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาแสวงประโยชน์จากการดำเนินงานของสหกรณ์ได้ พัฒนาการเสริมสร้างอุดมการณ์สหกรณ์ ให้เกิดขึ้นแก่สมาชิก เพื่อการพัฒนาเครือข่ายสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งในการซื้อขายแบบข้อตกลงทั้งตลาดภายในและต่างประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป